

BIGGENMARKT TE SINT-ANNALAND

door Kees Fase

Jarenlang heeft er in de Enkhuizer Almanak onder het hoofdstuk 'Jaarmarkten' gestaan: Sint-Annaland varkensmarkt, eerste zaterdag in oktober. Dat zou dus dit jaar op 1 oktober geweest zijn. De biggenmarkt is er al lang niet meer, ze ging in de jaren zestig van de vorige eeuw ter ziele. Toch is het de moeite waard om enkele herinneringen op te halen.

Die zaterdag van biggenmarkt namen de meeste arbeiders en de kleine zelfstandigen in Sint-Annaland een dagje vrij. Want er moest weer een big *op 't kot komme*. En soms wel twee. Het graan was van het land en de aardappelen waren gerooid. De bieten daar was nog geen haast bij, die gingen als laatste van het land. Op de haven was het voor de middag een gezellige drukte, zoals tegenwoordig op de markt van Bergen op Zoom. Je kon er bijna niet lopen van de karren en de manden met varkens, en de mensen.

Van heinde en ver waren de varkensverkopers komen opdagen. Uit Bergen op Zoom, uit Halsteren, Slokkers en Perdaems uit Nieuw-Vossemeer. Ja, zelfs uit Roosendaal de handelaar J. Wittebols. Dan ook nog Arjaon Beeke uit Scherpenisse. En uit de eigen gemeente Piet Stols, Hein Slager en een broer van Kees Lindhout. En later de zonen van Hein, dus Kees, Jap en Wullem van 'Ein. Ook Lin Gunst uit Stavenisse was meestal aanwezig. En Lin Kaashoek verkocht varkens voor Slokkers uit Nieuw-Vossemeer.

De kleine jongens gingen om acht uur aan de hoek van de Javadijk kijken, of er al een kar aankwam. Je kon ze in de verte, bij de boerderij van Jan Sandee en Tannetje Kodde, al herkennen: grote achterover hangende huifkarren met een paard er voor. De karren waren volgeladen met manden vol biggen. Dit was natuurlijk ver voor de oorlog, later kwamen ze met kleine beestenwagens (vrachtauto's). Die werden op de haven uitgeladen. Met één hand pakte de man een big bij zijn achterpoot beet, de andere hand hield hij onder de buik van het dier. En die beesten maar schreeuwen!

Daarna konden de zwetende paarden naar de stal in de schuur van Piet Soeters, naast Bram Kachel, of naar de schuur van Tichelaar in de Dorpsweg. Dat was het werk van Driesje Steketee. De kleine jongens mochten

dan helpen met uitspannen, of de leidsels vast houden en mennen. Onderwijl stond er een hele rij manden tegen de herberg van Piet Soeters (nu Havenzicht) uitgestald. Als er geen plek meer was, dan maar naast het gemeentehuis of voor de ramen van Pietje Stols. Dikwijls werden de biggen op hun rug gemerkt met rood of blauw krijt. Want het gebeurde nog al eens dat er één, al vechtend, uit iemands mand sprong en in de keevie (mand) van de buurman terecht kwam.



Tegen de herberg van Piet Soeters (midden) stonden tijdens de biggenmarkt de manden met biggen uitgestald.

Borreltje

Zoetjesaan begon de drukte. Veel mensen kwamen alleen maar kijken, er waren er ook veel om te kopen. Dan werd het bieden en afdingen. Je weet wel: handje klap over en weer. Ging de koop door, dan werd er binnen in het café afgerekend. De nieuwe eigenaar kreeg nog een brandewijntje met suiker cadeau en kon ten slotte met een schreeuwend varken op zijn arm naar huis, het zij naar de Nieuwepad of naar *tenden* (het einde van) de Tienhoven.

De mannen die geen varkenshok hadden, of die alleen maar kwamen kijken, gingen ook naar binnen om een borreltje te drinken. In de herberg van Piet Soeters en bij Keesje van Dimme zat het tjokvol. Sommigen maakten er wel een potje van, en dronken meer dan goed voor hen was. Gebeurde het dat er iemand zo ver was dat hij niet meer thuis kon komen, dan werd hij door zijn maats in het pakhuis van Havenzicht gelegd om zijn roes uit te slapen.

Natuurlijk hadden die kleine mannen dat zo in de gaten. De vloer van dat pakhuis lag een meter boven de straat en onder de deur was een grote opening. Je zag die man zo liggen, je kon hem horen snurken. Dan gingen ze ergens in Java een lang en stevig riet halen. En hiermee konden ze precies bij die man zijn neus komen. Wat heeft die man een kriebelend gevoel gehad. Gelukkig was hij 's avonds weer nuchter, maar ik denk niet dat ze thuis zo blij waren.

Om een uur of twee was de biggenmarkt afgelopen, en was iedereen *teut*. Ook de biggenkooplui gingen weer terug naar huis, al of niet voldaan.

(H)Ein Slager en Piet Stols verkochten hun biggen nog op een andere manier. Lang voor de biggenmarkt, en ook daarna, gingen ze met een toom Tielse biggen langs de deur bij de mensen in het dorp. Hierbij gebruikten ze een grote zweep om de dieren op te jatten en bij mekaar te houden. Die zweep diende niet om de beesten te slaan. Maar als je die op een bepaalde manier zwaaide, maakte hij een harde klap. De biggen liepen door, en bleven bij elkaar. De mensen begrepen dat er een varkensverkoper langs hun deur kwam met zijn koopwaar.

De kinderen maakten zo'n zweep na van gevlochten touw, zoals de meisjes hun haar vlochten. Drie lange touwen vlechten en aan een stok en er dan de biggenkoopman mee nadoen. Ja, zo ging dat in die tijd. Misschien zijn er lezers die het nog weten.

Foto's van de biggenmarkt in Sint-Annaland zijn er kennelijk niet. Ondanks navragen en een oproep in de krant zijn er geen opgedoken. Wél beelden van de plaats waar de biggenmarkt werd gehouden; zoals voor het oude gemeentehuis en tegen de gevel van het café van Piet Soeters (nu Havenzicht) of de voorgevel van Pietje Stols.



Varkenshandelaren in Zeeuws-Vlaanderen omstreeks 1952. Arjaon Beeke uit Scherpenisse staat tweede van rechts. Het gezicht van Piet Beeke uit Poorvliet is de vijfde van links.

Oorlog en varkenspest

Uit krantenberichten valt te concluderen dat de biggen- of varkensmarkt in het dorp is ontstaan uit de gewoonte van de Sint-Annalandse arbeiders om één of meer varkens te kopen op de zaterdag van de Sint-Maartensdijkse kermis. Dat was de eerste zaterdag in oktober. Wanneer ze is ontstaan, is niet duidelijk. De Zierikzeesche Nieuwsbode van 13 oktober 1900 meldt dat de aanvoer 'ouder gewoonte' druk was. Dat duidt erop, dat de biggenmarkt toen al een aantal jaren was gehouden. In dat laatste jaar van de negentiende eeuw bleef er van de 250 aangevoerde varkens niet één onverkocht, de prijzen varieerden van vijf tot achtenhalve gulden per stuk.

Tien jaar later maakt de Ierseksche en Thoolsche Courant melding van een zeer grote aanvoer van biggen: 688 stuks. De handelaren kwamen tot uit Tiel. Er verwisselden zo'n vijfhonderd dieren van eigenaar, tegen prijzen van zeven tot vijftien gulden. Waar in 1916 ruim driehonderd biggen werden aangeboden, die op dertig na allemaal werden verkocht, was de aanvoer het volgende jaar slechts 77 dieren zo valt in de Zierikzeesche Nieuwsbode te lezen. Maar een aanbod van 300 varkens en meer was in die vooroorlogse jaren normaal. Soms was de handel echter slap. Dat kon verschillende oorzaken hebben: in 1937 werd de vlekziekte en mond- en klauwzeer genoemd, twee jaar later de hoge prijzen (17 tot 23 gulden). Dat er ook wel eens wat voorviel, blijkt uit de krant van 1931. Die meldt dat het er na afloop van de biggenmarkt in het café van A.S. (Arjaon Scherpenisse) 'vrij rumoerig' aan toe ging. Het eindigde erin dat de veehandelaar W.S. (Wullem Slager) buiten werd gesmeten, waarbij hij een verwonding opliep in de nek.

Hoewel in 1940, het eerste oorlogsjaar, de biggenmarkt gewoon plaatsvond, was de aanvoer niet groot en de kooplust gering. Uit berichtgeving in het Zeeuwsch Dagblad van 1947 blijkt dat de markt later in de oorlog een aantal keren niet is gehouden. In 1948 werden maar 25 dieren aangevoerd, waarvan er slechts vijf werden verkocht. De prijzen varieerden van 50 tot 75 gulden. In de twee jaren erna lagen ze een stuk lager, namelijk 30 tot 50 en 60 gulden.

In 1952 gooide de varkenspest roet in het eten, de biggenmarkt ging niet door. Bij Sint-Annalander P.J. van de Repe, in de Nieuwstraat, stierven vijf dieren aan de ziekte. Het volgende najaar waren de gevolgen van de watersnood voldoende hersteld om de varkensmarkt te laten plaatsvinden. Er was veel publiek en een flink aanbod, maar naar verhouding werd er weinig verkocht. In die jaren vijftig werden diverse keren nieuwe rassen geïntroduceerd, zoals de Belgische piétrain, de Oost-Pruisische 'wodka',

de capacijn, de groot-cardolia en de Yorkshire plescas. De wodka bijvoorbeeld, was volgens de Eendrachtbode een stevig varken met zwart-witte huid dat goed in het vlees zat. Er werd in 1956 acht tientjes voor betaald, tegen 50 tot 65 gulden voor de normale biggen. In 1954 was een Alaska-zug aangeboden, die tussen de 375 en 450 gulden moest kosten.

Minder huisslachten

De jaren vijftig gaven een terugloop te zien in de belangstelling, doordat steeds minder mensen zelf thuis een varken hielden voor de slacht. Het aantal huisslachten in Sint-Annaland liep in zeven jaar tijd fors terug, van 554 in 1951 naar 343 in 1957, zo meldde de Eendrachtbode. Van de honderd in 1956 aangevoerde dieren werd nog geen twintig procent verkocht. J. Wittebols uit Roosendaal was voor de veertigste keer als handelaar aanwezig, maar zette er na dat jubileum al snel een punt achter. Was hij in 1957 nog present met zijn collega's A.M. Beeke uit Scherpenisse, L. Gunst uit Stavenisse, Anth.J. van de Aarssen uit Bergen op Zoom en G. Bossers uit Sint Philipsland (die met zijn vijven niet meer dan tachtig varkens aanvoerden, waarvan de helft werd verkocht), in de jaren erna wordt Wittebols niet meer genoemd. In 1958 was C. Slokkers uit Halsteren de enige handelaar die kwam opdagen, het jaar erna lieten ook Beeke en Van de Aarssen zich zien. Van de vijftig toen aangevoerde biggen gingen de kleinere van de hand voor 65 tot 75 gulden, terwijl de zwaardere exemplaren acht tot negen tientjes opbrachten.

De biggenmarkt van 7 oktober 1961 is in de krant nog wel aangekondigd. 'Hopelijk voor de enkele handelaars zullen weer biggen van eigenaar verwisselen', schreef de Eendrachtbode-redacteur. Of dat is uitgekomen, weten we niet. Een verslag is niet verschenen, en ook in latere jaren werd van de Sint-Annalandse biggenmarkt niets meer vernomen.



De biggen werden in manden vervoerd.